

УДК 792. 57

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-6>**Вероніка ТОРМАХОВА,***orcid.org/0000-0003-3821-0655*

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент факультету музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтва

(Київ, Україна) *nikusya2008@ukr.net***Юлія ЛЕБІДЬ,***orcid.org/0000-0001-6114-572X*

кандидат педагогічних наук,

старший викладач факультету музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтва

(Київ, Україна) *yuliia.lebid@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ КАМЕРНОГО МЮЗИКЛУ «СОЛОМОН ТА СУЛАМІФ: ПІСНЯ ПІСЕНЬ» В'ЯЧЕСЛАВА ПОЛЯНСЬКОГО

В статті окреслюються особливості камерного мюзиклу В. Полянського «Соломон та Суламіф: Пісня Пісень». Представлено особливості жанру мюзиклу та визначено, що рисами камерного є невелика кількість дійових осіб, інструментального виконавського складу, зосередженість на одній провідній сюжетній лінії. Митець звертається до камерного виконавського складу, що був притаманний давньогрецькому театру, біблійного сюжету, що подається сучасною естрадно-джазовою мовою. Таке поєднання різностильових явищ відповідає естетиці постмодернізму. Вибір камерного жанру дозволяє зосередитись на драматичному розвитку, уникнути надмірностей та розгорнутої дії. Водночас подача давнього та вічного сюжету за допомогою зрозумілої слухачам мови сприяє його осучасненню. Таким чином створюється гнучкий синтез між вокальним, інструментальним та хореографічним началом. Композитор намагається інтерпретувати літературний текст «Пісні Пісень», передавши його саме через низку пісень. Пісня використовується як основа сольних та дуетних номерів, які сполучаються між собою розмовними діалогами та монологами. Наявно три основні інтонаційно-образні сфери, які ілюструють головних персонажів – Соломона, Цариці та Суламіф. Всі учасники дії допомагають зануритись у світ, в якому усім править кохання. Воно не зникає навіть із загибеллю персонажів, а залишається, як одна з вічних цінностей. Жанровою основою багатьох вокальних номерів є пісня, регтайм, блюз, а у стилістиці можна віднайти елементи свінгу та вітчизняної естради другої половини ХХ століття. Сценічна постановка подібних проєктів в українському мистецькому просторі можлива завдяки підтримці таких державних установ, як «Український культурний фонд», що сприяє розвитку вітчизняної музики, та молодим ініціативним культурно-мистецьким фундаціям як DUSHA UA, що реалізують актуальні мистецькі проєкти. Впровадження проєктного принципу дозволяє втілювати сценічні постановки сучасних театралізованих форм та популяризувати їх.

Ключові слова: мюзикл, постановка, проєкт, В. Полянський, пісня, джаз.

Veronika TORMAKHOVA,*orcid.org/0000-0003-3821-0655*

Candidate of Art (Ph.D.), Associate Professor,

Associate Professor at the Music Department

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *nikusya2008@ukr.net***Yuliia LEBID,***orcid.org/0000-0001-6114-572X,*

Ph.D in Pedagogy,

Senior Teacher at the Music Department

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *yuliia.lebid@gmail.com*

FEATURES OF THE CHAMBER MUSICAL "SOLOMON AND SULAMIFE: SONG OF SONGS" BY VYACHESLAV POLYANSKY

The article outlines the features of V. Polyansky's chamber musical "Solomon and Sulamif: Song of Songs". The peculiarities of the musical genre are presented and it is determined that the features of the chamber are a small number of actors, instrumental performance, focus on one leading storyline. The artist turns to the chamber performance, which was characteristic of the ancient Greek theater, the biblical plot, presented in modern pop and jazz language. This combination of different styles corresponds to the aesthetics of postmodernism. The choice of chamber genre allows you to focus on dramatic development, avoid excesses and action. At the same time, the presentation of an ancient and eternal plot with the help of a language understood by the listeners contributes to its modernization. This creates a flexible synthesis between vocal, instrumental, and choreographic beginnings. The composer tries to interpret the literary text of "Songs of Songs", passing it through a series of songs. The song is used as a basis for solo and duet numbers, which are combined with conversational dialogues and monologues. There are three main intonation-image spheres that illustrate the main characters - Solomon, Queen, and Sulamif. All participants in the action help to plunge into the world in which everyone is ruled by love. It does not disappear even with the death of the characters but remains as one of the eternal values. The genre basis of many vocal numbers is a song, ragtime, blues, and in the style, you can find elements of swing and domestic pop of the second half of the XX century. A stage production of such projects in the Ukrainian art space is possible thanks to the support of government agencies such as the Ukrainian Cultural Foundation, which promotes the development of national music, and young initiative cultural and artistic foundations such as DUSHA UA, which implement current art projects. The introduction of the project principle allows to embody stage productions of modern theatrical forms and to popularize them.

Key words: musical, staging, project, V. Polyansky, song, jazz.

Постановка проблеми. Однією з прогресивних тенденцій, що спостерігаються у сучасній вітчизняній культурі, є широке впровадження проектного принципу. Чимало творчих ініціатив за рахунок грантів та інших форм фінансової підтримки різноманітних державних та недержавних інституцій віднаходять свого втілення у мистецькому просторі. Одним з проєктів, що здобув практичної реалізації в 2021 році на театральній сцені, став камерний мюзикл В'ячеслава Полянського «Соломон та Суламиф: Пісня Пісень». Висвітлення специфіки даного твору, що представляє перспективний напрямок розвитку вітчизняної музичної культури, є актуальним завданням, яке дозволить охарактеризувати тенденцію трансформації синтетичних музичних жанрів в сучасних соціокультурних умовах.

Аналіз досліджень. У вітчизняному мистецтвознавчому дискурсі виник ряд робіт, які присвячені аналізу різних театралізованих форм. В роботі А. Комлікової здійснюється ґрунтовне висвітлення шляхів розвитку української рок-опери. С. Манько здійснює порівняльний аналіз специфіки реалізації американських та вітчизняних мюзиклів. О. Опанасенко, Н. Гешко та Л. Остапенко аналізують роль естрадного співу в сучасних театралізованих вокально-інструментальних жанрах. Питання розвитку джазового піанізму у контексті стильових тенденцій фортепіанного виконавства ХХ століття досліджує В. Полянський. Особливості впровадження проектного принципу у сфері культури та мистецтва висвітлено в публікаціях А. Тормахової.

Мета статті – проаналізувати своєрідність камерного мюзиклу В'ячеслава Полянського «Соломон та Суламиф: Пісня Пісень». Дана мета реалізується у наступних завданнях:

- охарактеризувати роль проектного принципу для розвитку вітчизняної музичної культури.
- виокремити специфіку камерного мюзиклу як жанру;
- визначити особливості мюзиклу «Соломон та Суламиф: Пісня Пісень».

Виклад основного матеріалу. Мюзикл є жанром, що став одним з найбільш перспективних у культурі ХХ століття. Вкрай високі касові збори, надзвичайна популярність пісень з мюзиклу стали запорукою професійного інтересу до нього з боку композиторів, що належать до різних національних шкіл. Зокрема найбільшого розвитку жанр мюзиклу здобув у США, Франції. Серед митців, що створювали мюзикли, були й професійні композитори-академісти, й популярні виконавці. Широкі можливості, що відкрились для творчої фантазії музикантів у жанрі мюзиклу, стали підґрунтям для спектру жанрів, дотичних до нього – це рок-опера та музичний кінофільм. Попри доволі значну подібність цих жанрів, між ними існує ряд відмінностей, які й дозволяють виокремлювати їх.

Мюзикл є жанром, який сформувався на основі оперети, музичної п'єси, комічної опери. «Мюзикл, як опера й оперета, — своєрідний жанр музичного театру. Він може бути як суто розважальним шоу, так і сценічним твором з глибоким і насиченим змістом, який порушує важливі для

суспільства питання» (Манько, 2012: 268). Одним з базисних показників, що вирізняють мюзикл з-поміж його найближчого нащадка – рок-опери – є значна роль драматургії. В рок-опері, подібно до опери провідну роль відіграє музичний компонент. Натомість мюзикл неможливий без театральної п'єси, яка супроводжується музикою. Показник, який притаманний для мюзиклу, це значна роль хореографії, поява якої включена в дійство і відіграє не менш важливе значення, ніж вокал. А. Комлікова, аналізуючи специфіку української рок-опери, відзначала, що від академічної опери більш новітні жанри запозичили звернення до біблійних та історичних сюжетів. Причому якщо раніше саме у рок-опері частіше піднімалися філософські питання, то тепер вони не менш часто можуть стати основою тематики мюзиклу. «Як синтетичний жанр вона містить танцювальні епізоди зі специфічною пластикою, найрізноманітніші прийоми звукового оформлення та світлові ефекти, які використовуються у мюзиклах» (Комлікова, 2011: 160). С. Манько відзначає, що існує істотна відмінність між вітчизняними мюзиклами та американськими, адже якщо закордонні мюзикли спрямовані на створення ефектного шоу, то у вітчизняних «перевага надається насиченому змісту, частіше із сумною історією та складною драматургією» (Манько, 2012: 271).

В українському музичному просторі до мюзиклу композитори звертались неодноразово. Варто згадати дев'ять мюзиклів Сергія Бедусенка, ряд дитячих мюзиклів Геннадія Татарченка, мюзикл «Екватор» О. Злотника, «Монах» С. Манько, спільний мюзикл «Динамо» таких композиторів, як О. Безбородько, С. Ахунов, В. Тормахова, П. Торсон. Проте нерідко вони не здобували сценічного втілення, або, якщо й здійснювались, то без підтримки держави. Наразі поширилась практика виділення фінансової підтримки для реалізації найбільш перспективних проєктів такою державною інституцією, як «Український культурний фонд», яка була створена в 2017 році. Вітчизняне культурно-мистецьке життя починає слідувати тенденціям, що поширені у західному світі. «Навіть сталі культурні інститути, які мають довгу традицію свого існування і зазвичай обмежували діяльність репрезентацією наявного культурного продукту, почали приходити до потреби залучення проєктного принципу, з метою підвищення інтересу з боку потенційної споживачької аудиторії. Основою для діяльності в сфері культури стає проєктний принцип організації мистецьких, соціальних, культурних та інших подій» (Тормахова, 2016: 7).

Діяльність «Українського культурного фонду», яка координується Міністерством культури України, спрямована на створення умов для інтенсифікації культурного та мистецького життя України та його інтеграції у світовий простір. «Український культурний фонд» проводить широку експертну роботу, яка дозволяє виявити найбільш перспективний продукт, який потрібно реалізувати. Його над-завдання полягає і у своєрідному вихованні суспільства. «... Потреба у культурному продукті може в певному сенсі «виховуватись» суспільством. Відповідно потрібне комплексне дослідження механізмів, які функціонують в культурі, причин та наслідків розвитку тієї чи іншої культурної продукції» (Тормахова, 2021: 73). Саме завдяки реалізації проєктного принципу й було обрано камерний мюзикл В'ячеслава Полянського задля постановки у 2021 році в приміщенні Київської Опери (Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва). Проєкт реалізовано громадською організацією «Культурно-мистецька фундація DUSHA UA». Продюсеркою та керівницею проєкту виступила голова фундації Світлана Євдокименко, режисеркою-постановницею, сценографкою та авторкою лібрето стала Юлія Журавкова, балетмейстером-постановником вистави був В'ячеслав Вітковський, художницею-графіком – Ася Кравчук.

В'ячеслав Полянський є композитором, піаністом, викладачем. В його творчому доробку сценічним жанрам приділено багато уваги. Театралізовані форми у нього представлені оперою-пісню «Лівша», мюзиклами «Чума на обидві ваші домівки», «Регтайм для мандоліни», «Віндзорські насмішниці», «Роксолана». Окрім цього композитор неодноразово писав музику до драматичних вистав та вистав для дітей. Його індивідуальний авторський стиль характеризується яскравим мелосом, який реалізується у використанні естрадно-джазових інтонацій. Отже, інтерпретація жанру мюзиклу є такою, що виглядає закономірною для творчості Полянського.

Поява саме камерного мюзиклу є практикою, що відповідає сучасним тенденціям, які наявні в сфері академічної музичної культури. «Варто відмітити, що в рамках академічної музики можна спостерігати тенденцію до камернізації опери, появи моноопери, зменшення ролі сценічної постановки з яскраво вираженим дієвим началом, де головна увага концентрується на музичному компоненті» (Опанасенко та ін., 2018: 149). Вибір камерного жанру дозволяє зосередитись на драматичному розвитку, уникнути надмірностей та роз-

горнутої дії. Також набагато простіше реалізувати проєкт, в якому задіяні мало виконавців, адже це дозволить просувати його, навіть за умови впровадження карантинних заходів.

В творі В. Полянського «Соломон та Суламиф: Пісня Пісень» всього три головні дійові особи – це цар Соломон, його старша дружина – Цариця та юна Суламиф. Партії цих персонажів майстерно виконали на прем'єрній виставі Олександр Рудько, Тетяна Єсіпова та Ірина Ушаньова-Рудько. Хор та великий виконавський склад відсутні. Інструментальна група на прем'єрній постановці складалась з партій фортепіано, саксофону та флейти. Партію фортепіано виконував В. Полянський, саксофону – Сергій Цимбал, а флейти – Богдан Єремєєв. Ще одним учасником дії був балет, який супроводжував майже кожен вихід на сцену Цариці і в поодиноких номерах саме хореографічний ансамбль виконував роль хору, який декламував та коментував події. Даний авторський задум дає повне право казати про відродження традицій давньогрецької трагедії, в якій нерідко було лише два персонажі (згодом їх кількість збільшилась) та хор, без якого не обходилось жодне дійство. Так само у грецькій трагедії хор і коментував події, які відбувались з головними героями, і супроводжував все пантомімою. Тобто декламаційна та хореографічна роль хору була сутнісною ознакою давньогрецького дійства, що майстерно відтворюється в мюзиклі В. Полянського. Так само вибір флейти, як одного з учасників інструментального супроводу, є не випадковим, адже саме сирінга (подвійна флейта) була обов'язковим учасником грецької трагедії. Тобто, композитор відтворює одну з найдавніших форм музично-сценічного дійства. Вибір східних костюмів давав можливість казати про намагання відтворити історичну добу.

Наголосимо, що сучасна музична практика, яка створюється в умовах естетики постмодернізму, постулює поєднання різностильових явищ. Саме тому композитор обирає виконавський склад та семантику, що була притаманна давньогрецькому театру, але в основу сюжету покладено фрагмент з біблійського тексту. При цьому наявне використання сучасної музичної мови, без жодної стилізації музики Сходу. Літературною основою лібрето, створеного Юлією Журавковою, є «Пісня Пісней» книга, що входить у склад Старого Заповіту. За своєю сутністю – це збірник любовних гімнів, що змальовують кохання царя Соломона та простої дівчини на ім'я Суламиф. У тексті Біблії згадуються «60 цариць та 80 наложниць», проте вони не персоніфіковані. Специфікою режисерського рішення стала поява Цариці, яка руйнує стосунки

Соломона та Суламиф. Вона не лише вбиває через ревності Суламиф, але й закінчує життя самогубством, коли розуміє, що вкоротила віку своїй рідній молодшій сестрі, яку втратила ще в дитинстві. Таким чином відбувається не лише створення любовного трикутника, але й відтворюється те протистояння, що було у деяких біблійних персонажів-сиблінгів.

Камерний мюзикл має одну дію, загальна тривалість вистави становила 1 годину 15 хвилин. Короткий інструментальний вступ відкриває дію і подібна до нього інструментальна вставка завершує мюзикл. Композитор намагається інтерпретувати літературний текст «Пісні Пісень», передавши його саме через низку пісень. Пісня використовується як основа сольних та дуетних номерів, які сполучаються між собою розмовними діалогами та монологіями. Наявно три основні інтонаційно-образні сфери, які ілюструють головних персонажів – Соломона, Цариці та Суламиф. Соломон – рішучий, мужній та такий, що прагне віднайти свою людську сутність, вийшовши за межі виконання царських обов'язків. Суламиф – мрійлива та ніжна дівчина, що щиро прагне кохання, в якому є весь сенс її життя. Цариця – це уособлення жінки, яка хоче влади, керувати не лише власним життям, а й контролювати оточуючих. Можна зазначити, що для кожного персонажу притаманне використання певної жанрової сфери. Цариця представлена танцювальністю, Суламиф та Соломон – наспівністю та іноді декламаційністю (у Соломона). Кожен персонаж має свою тему, яка наскрізно проходить у всьому творі. Хоча наприкінці твору гинуть два з трьох головних персонажів, проте наостанок утверджується основна ідея твору – кохання житиме вічно, його неможливо знищити, спогади про Соломона та його кохану пройдуть крізь віки та не будуть забуті нащадками.

Жанровою основою багатьох вокальних номерів є пісня, регтайм, блюз, а у стилістиці можна віднайти елементи свінгу та вітчизняної естради другої половини ХХ століття. Зважаючи на використання фортепіано, в якості одного з головних інструментів, стає зрозумілим звернення до жару регтайму. «Регтайм — специфічний фортепіанний стиль, дивовижний синтез «білого» з «чорним», стихійного з раціональним, перший і найважливіший протожанр американського джазу, що став символом доби» (Полянський, 2016: 42). Інструментальні партії імітують інтонації вокальних партій солістів, гнучко слідуючи за текстом. Іноді вони перебирають на себе виконання ролі контрапункту до основної мелодії. Такими мінімаліс-

тичними засобами створюється ефект звучання набагато більшої кількості виконавців, оскільки їх партії часто не дублюються, а розвиваються лінійно. За рахунок гнучких штрихів саксофону і флейти відтворюється певний підтекст по відношенню до партії вокалістів, тобто пояснюються ті обставини, про які персонаж думає, але не каже в голос. Наприклад, мікроглісандо саксофона створює образ змії, як символу ревності, що панує у серці Цариці.

В даному камерному мюзиклі, як і в більшості театралізованих вокально-інструментальних форм, використовується естрадний вокал. Подібний вибір вокальної манери дозволяє розширити чисельність та обсяг аудиторії. «Театралізовані вокально-інструментальні жанри мають значний потенціал для застосування естрадного вокалу, адже поєднують досягнення різних видів мистецтва та мають значний вплив на глядацьку аудиторію» (Опанасенко та ін., 2018: 150).

Висновки. Камерний мюзикл В'ячеслава Полянського «Соломон та Суламіф: Пісня Пісень» є цікавим зразком сучасного композиторського

мислення. Митець звертається до камерного виконавського складу, що був притаманний давньогрецькому театру, біблійного сюжету, що подається сучасною естрадно-джазовою мовою. Таке поєднання різностильових явищ відповідає естетиці постмодернізму. Вибір камерного жанру дозволяє зосередитись на драматичному розвитку, уникнути надмірностей та розгорнутої дії. Водночас подача давнього та вічного сюжету за допомогою зрозумілої слухачам мови сприяє його осучасненню. Таким чином створюється гнучкий синтез між вокальним, інструментальним та хореографічним началом. Всі учасники дії допомагають зануритись у світ, в якому усім править кохання. Воно не зникає навіть із загибеллю персонажів, а залишається, як одна з вічних цінностей. Сценічна постановка подібних проєктів в українському мистецькому просторі можлива завдяки підтримці таких державних установ, як «Український культурний фонд», що сприяє розвитку вітчизняної музики та молодим ініціативним культурно-мистецьким фундаціям як DUSHA UA, що реалізують актуальні мистецькі проєкти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комлікова А. Рок-опера: до питання становлення жанру в Україні. Київське музикознавство. Київ: Київський ін-т музики ім. Р.М. Глієра; НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2011. Вип. 39. С. 159-167.
2. Манько С.Б. Американський та вітчизняний мюзикли: специфіка реалізації проєкту. Культура України, 2012. Вип. 37. С. 268-276.
3. Опанасенко О.О., Гешко Н.С., Остапенко Л.В. Естрадний спів в сучасних театралізованих вокально-інструментальних жанрах. Молодий вчений, 2018. Вип. 2 (54). С. 148-151.
4. Полянський В.А. Джазовий піанізм у контексті стильових тенденцій фортепіанного виконавства ХХ ст. Музичне мистецтво в освітлогічному дискурсі, 2016. № 1. С. 40-45.
5. Тормахова А. Специфіка взаємодії культурних інститутів та проєктів в сучасному українському просторі. Університетська кафедра. Київ: КНЕУ, 2016. № 5. С. 7-14.
6. Тормахова А.М. Культурна аналітика Льва Мановича: від теорії до практики. Питання культурології, 2021. Вип. 37. С. 71-79. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236001>.

REFERENCES

1. Komlikova A. Rok-opera: do pyttannia stanovlennia zhanru v Ukraini [Rock opera: on the formation of the genre in Ukraine]. Kyivske muzykoznavstvo. Kyiv: Kyivskiy in-t muzyky im. R.M. Hliiera; NMAU im. P.I.Chaikovskoho, 2011. № 39. pp. 159-167 [in Ukrainian].
2. Manko S.B. Amerykanskyi ta vitchyzniani miuzykly: spetsyfika realizatsii proektu [American and domestic musicals: the specifics of the project]. Kultura Ukrainy, 2012. № 37. pp. 268-276 [in Ukrainian].
3. Opanasenko O.O., Heshko N.S., Ostapenko L.V. Estradnyi spiv v suchasnykh teatralizovanykh vokalno-instrumentalnykh zhanrakh [Variety singing in modern theatrical vocal-instrumental genres]. Molodyi vchenyi, 2018. № 2 (54). pp. 148-151 [in Ukrainian].
4. Polianskyi V.A. Dzhazovi pianizm u konteksti stylovykh tendentsii fortepiannoho vykonavstva XX st. [Jazz pianism in the context of stylistic trends in piano performance of the twentieth century]. Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi, 2016. № 1. pp. 40-45 [in Ukrainian].
5. Tormakhova A. Spetsyfika vzaiemodii kulturnykh instytutiv ta proektiv v suchasnomu ukrainskomu prostori [The specifics of the interaction of cultural institutions and projects in the modern Ukrainian space]. Universytetska kafedra. Kyiv: KNEU, 2016. №5. pp. 7-14 [in Ukrainian].
6. Tormakhova A.M. Kulturna analityka Lva Manovycha: vid teorii do praktyky [Lev Manovych's cultural analytics: from theory to practice]. Pytannia kulturolohii, 2021. № 37. pp. 71-79 [in Ukrainian].